

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Het Eiland Marken en Zijne Bewoners

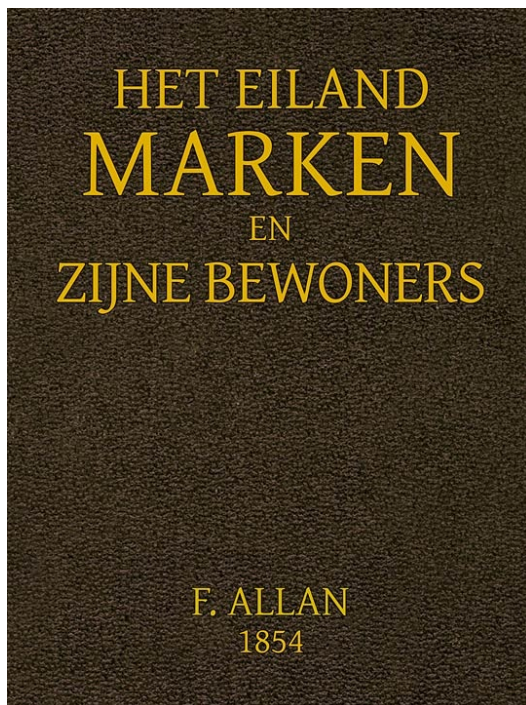
Author: Francis Allan

Release date: December 25, 2013 [EBook #44507]

Language: Dutch

Credits: Produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net/> for Project Gutenberg (This book was produced from scanned images of public domain material from the Google Print project.)

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HET EILAND MARKEN EN ZIJNE BEWONERS ***

HET
EILAND MARKEN
EN
ZIJNE BEWONERS,
GESCHETST
DOOR
F. A L L A N.

Met 2 Kaartjes.

AMSTERDAM,
WEIJTINGH & VAN DER HAART.

1854.

**HET
EILAND MARKEN
EN
ZIJNE BEWONERS,**

GESCHETST
DOOR
F. ALLAN.

Met 2 Kaartjes.
AMSTERDAM,
WEIJTINGH & VAN DER HAART.
1854.

VOORWOORD.

Het moge waar zijn, dat het Eiland Marken, bij velen in ons Vaderland bekend zij, zoo wel door de natuurlijke gesteldheid van dit stukje gronds, als door de eigenaardige, of liever, verouderde gewoonten van zijne bewoners;—niet minder waar is het, dat dit Eiland, bij nog meerdere onzer Landgenooten, zoo niet geheel onbekend, minstens niet goed, niet naar waarheid, bekend zal zijn.

Hiervan overtuigd, besloot ik dit Werkje in het licht te zenden, met het doel, Marken en zijne Bewoners naar waarheid te schetsen, en langs dien weg, het Publiek in de mogelijkheid te stellen, zich zonder groote opoffering, met dit Eiland en met deze Eilanders, meer van nabij bekend te maken.—

„Vraagt men, of er welligt zooveel merkwaardigs van Marken zij te zeggen, dat de Uitgave van deze Schets, als van belang kan worden geacht?“—

Zoo merken wij aan, dat niet het merkwaardige, noch ook het eigenaardige van hetzelfde, ons tot de zamenstelling der volgende bladen, hebben aangespoord:—maar dat wij, naar aanleiding, van hetgene wij, voor eenigen tijd omtrent dit onderwerp geboekt vonden, en hetgeen ons bleek, deels bezijden de waarheid—deels overdreven te zijn, genoopt werden, ten opzichte van Marken en de Markers, der waarheid openlijk hulde te doen, en datgene in het regte licht te plaatsen, waarop door anderen eene valsche schaduw geworpen is;—terwijl deze uitgave tevens voldoen zal aan eenen, door velen, uitgedrukten wensch.—

Wij voegen hierbij niets meer, dan de wensch, dat dit boekje in veler handen moge komen, en niet onvoldaan ter zijde worde gelegd!

Eiland Marken,

den 1 Feb. 1854. ALLAN.

INLEIDING.

Ofschoon er, voor zoo veel ik heb kunnen nagaan, van de vroegere geschiedenis van het EILAND MARKEN, zeer weinig geboekt staat, zoo moet toch de natuurlijke gesteldheid van hetzelfde, in vroegeren tijd, veel verschild hebben van den toestand, waarin het zich thans bevindt.—Immers vinden wij, in eene beschrijving van Waterland, het volgende opgeteekend:

„Het EILAND MARKEN, waarschijnlijk in het laatste gedeelte der 13de eeuw van 't Vaste Land gescheiden, is eene zeer oude Volkplanting van Vroome Hollanderen. Oudtijds behoorde hetzelfde aan het Klooster Mariëngaarde, in Friesland; doch door Vrouwe Margaretha, uit hoofde, der moord aan Grave Willem gepleegd, met meer andere goederen der Friezen, in Holland en Zeeland gelegen, geconfisqueerd en verkocht.“—Van dezen verkoop, is nog een afschrift op dit Eiland voorhanden.—

Dit een en ander, komt overeen, met hetgene wij daaromtrent vermeld vinden, in eene overoude Beschrijving van Waterland, waarin o. a. gezegd wordt:

„Dat 't Eijlandt en Dorp van Marcken in oude tijden toegekomen heeft, het Convent ofte Klooster te Mariëngaarde in Vriesland, hetwelcke was in Ferwerdeele de tweede Grietenije in Ooster-goo, daar men elf Dorpen in vand, namelijk dit Mariëngard, daar benevens Fosmert, en Genauwert. Het heeft Winsinius, Vriessche Historiënschrijver ons onderrecht, dat de helft van het Eijlandt en Dorp, door Godsdienstige Hollanderen aan 't gemeld Klooster van Mariëngaarde wechgeschonken was, en dat den Abt en de Munnicken, de andere helfte kogten van de Persijnen, Heeren van Waterland, soo dat se het geheel verkregen: maar wederom ontnomen wierd', door Margareta, Keijserinne van Rome, Gravinne van Holland, Zeeland, enz., tot wrake, van haren Heer en Broeder Grave Willem die in Vriesland verslagen was;—

„De woorden van de oude Hollandsche Cronijck, die van Gouthoeven gevolgt word, luidt aldus:

„Deze vrome Margriete, Keijserinne van Rome, Gravinne van Holland, Zeelandt, Vrieslandt, en oock Henegouwen, heeft doen Confisqueren en toestaan, alle de Goeden, Landen, en Renten der Vriezen, geestelijcke en wereldlijcke, die in Holland en Zeelandt gelegen waren, omdat sij in Vrieslandt haren Broeder en gevechten Heere, hadden verslagen, deselve Goederen verkopende vele en diverse personen: onder anderen Goederen worden oock verkocht, dat Land en Dorp van Marcken, dewelcke op die tijd behoorde het Convent en Klooster van Mariëngaarde, der Ordre van de Premonstreijten, gelegen in Oost-Vrieslandt, dat welke de Abt en de Broeders in voorleden tijden, ghekocht van Heer Claas Persijn, Heere van Waterland (Gouth. folio 381.)

„Dit moet van de eerste Claas Persijn wesen, die Ridder was, en in 't jaar van 1250, ghestorven is: want de andere stierf Anno 1375, en nu had' et de Munnicken al langh beseten gehad.—

„Het is buiten twijfel, of dit Marcken is vóór 't inbreken der Zuiderzee eene wellustige (aangename) plaatse, met Hoven versien, en aan 't Vaste Land gheweest, waar veel Monnicken gehouden hebben: het Land daar omtrent (sij-lieden in eigendom) ten meestendeele beseten hebben, hetwelcke veroorsaact heeft, de namen van Munnicke-Meer, Munnickendam, Munnicke-broek, en de Munnick, die de Munnickedammers noch in hare wapen voeren en houden. 't Kon wel zijn, dat den Dijk daar de Stad opleijdt, ofte die den Dam is, was gheweest in de Hoefslagh van de Munnicken van Marcken, en daarom, de Munnickendam.“

Aangaande de wraak, welke door Margareta (?) Keijserinne van Romén, Gravinne van Holland en Zeeland, enz. over den dood haars Broeders, ten aanzien van Marken, zoude genomen zijn, lezen wij, in de Geschiedenis der Grafelijke Regering, het volgende:

„Dat WILLEM IV., in den jare 1334, op negentienjarigen ouderdom, als Graaf gehuldigd werd over Holland en Zeeland;—dat Hij afstamde uit het Grafelijke Huis van Henegouwen;—dat deze Graaf, ten jare 1345, eenen veldtocht ondernam tegen de muitende Friezen;—en dat hij, den 26sten of 27sten September van laatstgemeld jaar, in eenen veldslag, tegen deze, sneuvelde.—

„Zijn lijk werd eerst 10 dagen daarna, gevonden, en in een Klooster, niet ver van *Bolsward*, begraven.—

„Zijne jeugdige Gemalin, eene dochter van JAN III., Hertog van Brabant, was over dezen dood, zoo zeer verstoord op de Friezen, dat zij het Klooster der Friesche monniken op Marken, liet in den brand steken, en al de monniken in zee (*in den Kuil van Marken*) werpen.

„Daar WILLEM IV., geene kinderen naliet, werd zijne zuster, Margaretha, die met Keizer Lodewijk gehuwd was, algemeen, als Gravin, gehuldigd.“—

Hieruit blijkt dus, dat niet alleen Margaretha, maar ook, dat Willems Gemalin, zich over den dood des Graven, heeft gewroken.—

VROEGERE GESTELDHEID VAN HET EILAND MARKEN.

Het schein ons, bij de Beschrijving van het Eiland Marken, in zijnen tegenwoordigen toestand, niet ongepast te zijn, onzen lezers, vooraf eenigzins bekend te maken, met den toestand waarin hetzelfde zich, op het einde der voorgaande eeuw bevond. Tot dat einde, bieden wij hen de volgende Schets aan, die wij, door vriendschappelijke bezorging van een der geachtste ingezetenen dezer Gemeente, ontvingen, en die ten jare 1793 opgemaakt is door den Heer C. DE HAAS, destijds Onderwijzer op dit Eiland.—

„Het Eiland Marken ligt in deszelfs oppervlakte, omtrent gemeen met dagelijks vol-zee, en wordt bij Stormvloedén overstroombd, aangemerkt de geringe hoogte der omringkade, (hierna beschreven) waarom de Huijsen en Werven alle op Terpen of Heuvels zijn aangelegd; komende nochtans het zeewater, bij Extra Ordinaire Stormvloedén, zoo als die van 1775, 76 en 91, tot eene aanmerkelijke hoogte in de Huijsen, hetgeen de bewoners dikwerf noodzaakt, hunne woningen, ja geheele buurten te verlaten.—

„Voorts is dit Eiland doorsneden met Slooten en Vaarten, alsmede voorzien met 7 houten sluisjes ter uitwatering.—

„De *zeewering* dezes Eilands, bestaat uit een aarden dijk of kade, ter hoogte van ruim 4 à 5 voeten boven valzee, en Kruijsbreedte van 3/7 op eene 2 en 3 voets vallinge.—Deze omringdijk is op vele plaatsen, aan deszelfs buitenzijde, met Steenglooiingen voorzien, als van tijd tot tijd meerder noodzakelijk wordende, uit hoofde der afslijtende rietlanden en buitenoevers.—Men vindt ook nog op eenige plaatsen, ten dien einde, paalwerken, doch dezelve worden, uit hoofde der worm en kostbaarheid nu verlaten.

„De kosten hiertoe worden uit 's Eilands kas en uit de daartoe geaccordeerde Subsidiën gevonden. (Exept de Vuurtoren, Loots en Oever, door het Collegie der Pilotage.)

„De *producten* der Landerijen, op dit Eiland, bestaat in Hooij-, Riet- en Weijlanden. De Hooijteelt is het voornaamste product, doch levert geene groote voordeelen op—men vindt hier eenig hoornvee, schapen, doch geen paarden.

„De *Hanteeringe* dezer Eilanders is voornamelijk:

„1°. *Door middel van Waterschepen*: 's Lands Schepen van Oorlog, die der O. I. Comp. en der Commercie, over het Pampus te sleepen of te trekken, ook de twee eerstgemelde van en na de stad Hoorn te boegseeren.

„2°. *Met Botterschepen*: wordt des Zomers om den Aal gevischt in de Zuiderzee, en 's Winters ter vrugt of op negotie met de Bucking of Panharing, Ook dienen dezelve, om de Ondiepste Commerciëschepen over 't Pampus te sleepen.

„3°. Gaat het grootste gedeelte der manschappen met de *Buijschepen ter haringvangst* en des Winters en de Lente tot met pr^{mo} Meij, geneeren zich dezelve met de Bucking- en Panharingvisserij, op de Zuiderzee, met hunne schuiten.“—

(Aldus opgemaakt in September 1793 door C. DE HAAS.)

Bij deze „*Beschrijvinge des Eilands*“ behoort tevens eene Lijst van de Buurten, Huijsen, Huijsgezinnen, Bewoners, enz. waarvan wij op bladz. 4 eene copij geven.—

LIJST der Buurten, Huijsen, Huijsgezinnen, Bewoners, Waterschepen, enz.

Namen der buurten of werven.	Huijsen.	Huijsgezinnen.	Bewoners.	Ouders.	Kinderen.	Waterschepen.	Botterschepen.	Vissersschuijten.	Stierliën van buijsen.	Gemeene buijsen.	Aanmerk.
1. Munnickewerv of Kerbuurt	44	91	326	148	178	10	3	19	17	65	Op de Kerstaan: Ker Pastorie, I Schoolhuij Vroedvrouw
2. Nieuwe Buurten	16	35	129	58	71	1	5	12	9	30	
3. Altena	1	2	6	3	3	—	—	—	—	1	
4. De Kets	6	9	27	12	15	—	1	3	4	5	
5. Witte Werv	3	9	30	17	13	—	3	1	—	2	Elke Botte bevaren den 1 jonge
6. Remmerswerv	6	13	57	21	36	1	3	—	1	8	
7. Groote Werv	6	16	59	29	30	3	2	3	3	9	
8. Roose Werv	6	12	35	19	16	—	1	3	2	8	Elke Harir door 3 ma
9. De Heuvel	4	8	27	14	13	—	—	2	2	11	Elk Water. 2 man.
10. Moenishwerv	12	21	61	38	29	3	—	3	—	14	Elke Buijs man en 2 j
11. Noorderwerv	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Aldus te zamen op de 11 bovenstaande Buurten of Terpen	106	216	753	353	404	18	18	46	38	153	

(Aldus opgemaakt in September 1793 door C. DE HAAS.)

Nevens deze Schets van de Vroegere Gesteldheid van dit Eiland, voegen wij de volgende aanmerkingen:

Betrekkelijk den juistén tijd waarop Marken van het Vaste Land gescheiden is geworden, verkeert men in het onzekere, en de opgaven dienaangaande, loopen zeer uit één.—Wel zegt men, dat zulks op het einde der 13de eeuw moet plaats gehad hebben;—doch wij meenen dat die gebeurtenis, op een later tijdstip heeft plaats gehad, en wel, omstreeks de jaren 1675-1676, als wanneer ons Vaderland, en vooral het Noordelijk gedeelte van onzen geboortegrond, door hevige stormen en zware watervloedén, zeer geteisterd werd, terwijl in het eerstgenoemde jaar (1675) het zeewater tot zulk eene ontzettende hoogte steeg, dat geheel Amsterdam onder water stond, en de zeedijk bij Hoorn als ook de Ijdijk doorbraken.

Vóór omstreeks eene eeuw, was de afstand tusschen de¹ Zuidelijkste punt van Marken en den vasten wal, slechts eenige voeten wijd, en liep men over een' plank van den eenen oever op den anderen. Na dien tijd, is de afkabeling, aan de zijde van Marken, dermate toegenomen, dat de afstand, tusschen evengenoemde landpunten, thans eene uitgestrektheid heeft van minstens één half uur.

Volgens de „Lyst der Buurten, Huijsen, enz.“, welke wij op bladz. 12 gegeven hebben, bestonden er ten jare 1793 nog elf bebouwde Terpen of Heuvels; n.l.:

De Kerkbuurt, Nieuwe Buurten, Altena, Kets, Witte Werf, Remmerswerv, Groote Werv, Rozenwerv, Heuvel, Moenishwerv en Noorderwerv. Behalve deze, kende men vóór dien tijd nog eenige andere Buurten, zoo als:

De Kraaijenwerv,	De Kloosterwerv,	} afgespoeld of verbrand.
De Tamenswerv,	De Houtenmanswerv,	
De Koeverdewerv,		

Van deze laatste is de naam nog over gebleven in de Kloostersloot.—Evens is dit het geval met de Kraaijenwerversloot.

Thans echter zijn van de elf bovengenoemde werven nog slechts de onderstaanden overig:

De Kerkbuurt, Nieuwe Buurten, Kets, Witte-, Grootte-, Rozen- en Moeniswerf,—waarbij in den laatsten tijd nog gevoegd zijn, de Havenbuurt en de Vuurtoren.

De Heuvel verlaten en gesloopt.

De Remmerswerf afgebrand. 1810.

De Noorderwerf verlaten en gesloopt. 1825.

Altena verlaten. 1808.

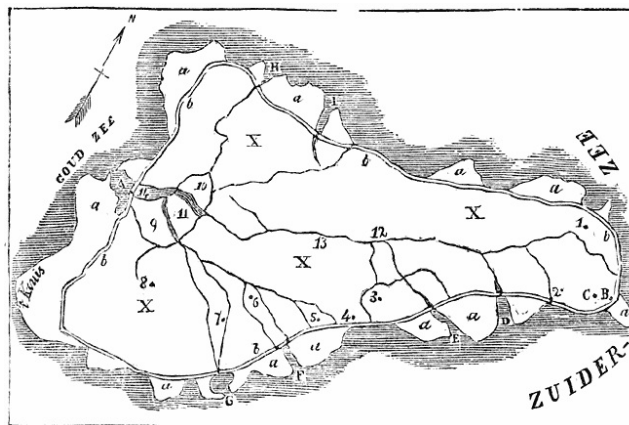
Weleer was Marken eene bloeiende plaats, wier inwoners, voor het meerendeel, den landbouw uitoefenden, en op de veeteelt zich toelieden. Men vond er, zeer vruchtbare wei- en bouwlanden, die afgewisseld werden door fraai aangelegde Lusthoven en hoog opgaand geboomte. Langzamerhand evenwel, werden deze vruchtbare velden, door de zee ondermijnd en verzwolgen, en waren de volgende geslachten genoodzaakt, zich op de zeevaart toe te leggen.

De, in vorige eeuwen, steeds toenemende Grootte- of Haringvisserij, werkte daartoe zeer mede, zoodat er zelfs meer dan „negentig Marker-Visscherlieden als Stuurlieden op de Haringbuizen werden aangesteld.”

Ook ten tijde, dat de Walvischvangst in haren eersten bloei verkeerde, voer een aanzienlijk deel der Markers op Groenland, en in een oud handschrift, vinden wij nog vermeld, dat „een zevental wakkere Varengasten, als Commandeurs, op de Schepen die ter Walvischvangst voeren, gefungeerd hebben, oock vand men toen hier (te Marken) zeer behendighe en uijtsteekende harpoeniere.”

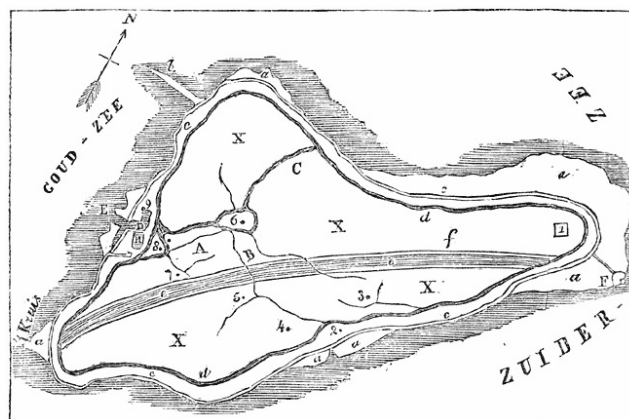
De namen der bovengenoemde zeven wakkere varengasten zijn:

ELBERT JANSE, voerende 't Schip d' Eendragt,
 MUUS CORNELISE, voerende 't Schip de Noordpool,
 OUTGER ELBERTS, voerende 't Schip Fortuna,
 KLAAS PIETERSE, voerende 't Schip Harlingen,
 PIETER PIETERSE, voerende 't Schip de Walvisch,
 JAN TIJMENSE, voerende 't Schip Noord-Holland,
 CORNELIS JACOBSE, voerende 't Schip de Hoop.

KAARTJE VAN MARKEN IN 1770.

A. Algemeene Haven en Buurter Sluis	2. Kraaijenwerf.
B. Vuurtoren.	3. Moeniswerf.
C. Loots.	4. Heuvel.
D. Kraaijenwersluis en Sloot.	5. Rozenwerf.
E. Meundersluis en Sloot.	6. Grootte Werf.
F. Meuningsluis en Sloot.	7. Remmerswerf.
G. Kloostersluis en Sloot.	8. Kets.
H. Nieuwesluis en Sloot.	9. Nieuwe Buurten.
I. Sluis.	10. Kerkbuurt.
X. Weiland.	11. Altena.
a. Rietland, Buitenoevers.	12. Ooster Wijde Sloot.
b. Omringdijk.	13. Oosterpad.
1. Noorderwerf.	14. Buurter Wijde Sloot.

KAARTJE VAN MARKEN IN 1853.

A. Buurterpad.	e. Kanaal.
B. Zereiderpad.	f. Kanaaldijk.
C. Minneweg.	1. Noorderwerf.
D. Haven.	2. Rozenwerf.
E. Krabbehoofd.	3. Moeniswerf.
F. Vuurtoren.	4. Grootte Werf.
H. Nieuwe Haven, (Gegraven in 1853).	5. Witte Werf.
X. Weiland.	6. Kerkbuurt.
a. Rietland, Buitenoevers.	7. Kets.
b. Reisdam.	8. Nieuwe Buurten.
c. Omringdijk.	9. Havenbuurt.
d. Ring- of Barmssloot.	

¹ De hier bedoelde uiterste punten zijn thans bekend als: de Nes en 't Kruis.

TEGENWOORDIGE GESTELDHEID VAN HET EILAND MARKEN 1.

Het Eiland Marken, weleer aan het Vaste Land verbonden, doch sedert overlangen tijd, daarvan afgescheurd, door de gedurige inbraken en overstromingen van het oude meer Flevo, thans de Zuiderzee, en door gedurige afspoeling, telkens kleiner van omvang geworden, ligt op ongeveer een half uur afstands van den Waterlandschen zeedijk, tegen over de Gemeente Katwoude, en is, gerekend naar den tijd, dien men behoeft, om des winters, bij sterk ijs, naar het stadje Monnickendam te gaan, ongeveer één uur afstands van daar in de Zuiderzee gelegen.

Het beslaat thans eene oppervlakte van 295 bunders, strekt zich ter lengte van 883 roeden, van het Oosten ten Noorden, naar het Westen ten Zuiden uit, en wordt, door de dusgenaamde Goudzee, van den vasten wal gescheiden.

Marken heeft de gedaante van eenen scheefhoekigen driehoek, welks toppunt naar het Oosten is gekeerd,—en is thans omgeven met eenen, tamelijk zwaren, dijk, welks kruin, gemiddeld, ter hoogte van bijna 1.30 Ned. El, boven den waterspiegel verheven is, en die, voor het grootste gedeelte met zware steenglooiingen, en op sommige plaatsen, ook met stevig geheid paalwerk, tegen de kracht van de golfslagen der Zuiderzee voorzien is. Op die plaatsen echter, waar nog buitenoevers zijn, behoeft den dijk de bovengenoemde beveiligingsmiddelen niet, dewijl het buitenland de kracht der golven genoegzaam breekt.

Deze, betrekkelijk, geringe dijkshoogte (1.20 N. El), is dan ook de oorzaak, waardoor het Eiland, bij zeer hooge watergetijden, onderloopt.—Wij zeggen *betrekkelijk* geringe dijkshoogte:—Immers, alhoewel de dijk geene genoegzame hoogte heeft, om het zeewater bij hooge vloedten te kunnen keeren, zoo moet men niet te min erkennen, dat dezelve, in vergelijking met den vroegeren toestand der omringkade, thans merklijk hooger is;—op sommige plaatsen toch, o. a. op de hoogte van *Rozenwerf*, is de kruinshoogte van den dijk, nabij de 2.00 Ned. Ellen, boven de oppervlakte der zee verheven, en van daar dan ook, dat men op Marken thans minder dan voorheen, den last van overstroming te lijden heeft.

Welligt zegt deze of gene: „Waarom den dijk niet tot zulk eene hoogte gebragt, dat het Eiland, geheel van den last des waters bevrijd blijve?“—

Wij antwoorden daarop, dat deskundigen, op goede gronden, meenen te kunnen beweren, dat de bodem der zee, hier niet toelaat, den dijk, tot de daartoe noodige hoogte te verzwaren, als zijnde den grond, uit zijnen aard, daartoe te moerassig, waardoor gevolglijk verzakking zoude ontstaan².

Ter uitwatering van het Eiland, is de dijk met een drietal sluisjes voorzien, de *Buurter-*, *Meunder-* en *Kraaijenwerwer-sluis* geheeten, waarvan de eerste bij de haven gevonden wordt, terwijl de beide andere aan den Zuidoostelijken omringdijk zijn gelegen.—Vroeger telde men zeven zulke sluisjes; waarvan de Meuning-, Klooster-, Nieuwe- en Schippers-sluisjes thans niet meer bestaan.

Marken is over zijne gansche oppervlakte doorsneden met Vaarten en Slooten, die allen in verbinding staan met de hoofdvaart des Eilands, *de Buurter-Wijde-Sloot* genaamd. Voor het gerijf van den hooibouw, en ook voor veehouders, zijn deze vaarten en slooten van groot belang, ja bijna geheel onmisbaar, naardien al het hooi, naar de los- en ladingplaats aan de Haven vervoerd moet worden, met eene bijzondere soort van kleine vaartuigen, *Marker-binnenschuitjes* geheeten, wier model, enkel te Marken inheemsch is, en die, naar men zegt, alleen op de Scheepswerven van de Heeren KATER, te Monnickendam, naar eisch vervaardigd worden.

Ook voor de Veehouders zijn deze slooten, te meer noodig, naardien zij, aangezien het water binnen *Marken* daartoe te zout is, gehouden zijn, hun vee dagelijks van versch put- of welwater te voorzien. Schapen echter, kunnen zonder eenig nadeel, het slootwater drinken.

Het gansche Eiland wordt in deszelfs lengte, van het Oosten naar het Westen, doorsneden door een' gegraven vaart, het *Kanaal* genoemd, hetwelk een gedeelte is, van het eerst ontworpen Noord-Hollandsche Kanaal, welk ontwerp echter later, niet geheel ten uitvoer is gelegd. In dit water wordt thans door sommige Eilanders op aal en paling gevischt. Eindelijk is het Eiland omgeven met eene *barmsloot*, welke in de rigting van den omringdijk, het gansche Eiland omgeeft, en die de afwatering der landerijen zeer bevordert.

De voortbrengselen van den vruchtbaren kleigrond dezès Eilands, zijn hooi, gras en riet. De niet watervrije ligging van den bodem, belet deszelfs bewoners, om zich ook op de teelt van andere veldgewassen toe te leggen.—Het land wordt nooit bemest, dewijl de overstroming telkens eene genoegzame hoeveelheid vruchtbaarmakende slib op het veld achterlaat. Het hooi wordt, voor verreweg het grootste gedeelte uitgevoerd, naar Gelderland, Utrecht en Noord-Holland. Dit zelfde heeft ook met het riet plaats, dat voornamelijk op de buitenlanden, in eene groote hoeveelheid groeit, en van eene bij uitnemendheid goede hoedanigheid is; terwijl die gedeelten der landerijen, welke niet tot hooiland zijn bestemd, tot weiland voor het hoornvee gebruikt worden, hetwelk slechts ter voorziening in de dagelijksche behoefte van melk, gehouden worden.

Tegenover dezen uitvoer, staat de invoer van alle levensbehoeften, als boter, kaas, groenten, manufacturen, aardappelen, meel, erwten, boonen, turf, hout, enz., hetwelk s' wekelijks, van Monnickendam, Hoorn en Amsterdam wordt aangebragt. En, ofschoon er op dit Eiland thans drie broodbakkers zijn, die zeer goed brood leveren, zoo wordt er nogthans, s' wekelijks, eene aanzienlijke hoeveelheid brood uit Harderwijk en Nijkerk ingevoerd.

Het Hoofdmiddel van bestaan op Marken is de Visscherij.

Het grootste gedeelte der Markers oefent dit bedrijf uit, met hunne botters op de Zuiderzee, waar zij hoofdzakelijk visschen, des winters op haring, en des zomers op ansjovisch; gedurende het overige gedeelte van den zomer, bepalen sommigen zich tot het botvisschen, doch daar de voordeelen der laatstgenoemde visscherij van weinig of geen belang zijn, leggen slechts weinigen er zich op toe.

Een ander aanzienlijk deel der Eilanders vischt gedurende den Winter, en in het voorjaar tot Mei, met hunne schuiten, op de Zuiderzee, terwijl zij zich des Zomers, met de Buischepen naar de Noordzee begeven om deel te nemen aan de Groot- of Haringvisscherij.—Vroeger echter, was het getal der Buislieden, veel grooter dan tegenwoordig. Zoo telde men in 1793 op Marken acht en dertig Stuurlieden of Gezagvoerders van Buizen, terwijl men er thans nog slechts veertien heeft.—Daarentegen is het getal der Bottervisschers, sedert evengemeld jaar, zoo sterk vermenigvuldigd, dat het getal botters, thans, in stede van achttien, bijna negentig bedraagt.

Eindelijk bepalen zich sommige visscherlieden, gedurende den zomer, tot het vracht varen met hooi en turf, terwijl weder enkelen zich bezig houden, met het sleepen van Koopvaarders, over het Pampus, zijnde eene droogte in de Zuiderzee, die zich, van af Durgerdam ter lengte van 3/4 uur, O. t. N. in zee uitstrekt.

Overigens heeft men op Marken ééne zeilmakerij, ééne tanerij, twee timmerlieden, die tevens metselaars en hoepelmakers zijn, drie broodbakkerijen en acht kruidenierswinkels,—terwijl er zeven veehouders zijn. Sedert eenigen tijd, heeft men zich op eene meer uitgebreide schapenfokkerij toegelegd.³

Van de *Buurten of Terpen*, die thans op Marken aanwezig zijn, en wier getal thans 10 bedraagt, is de *Kerkbuurt* of *Monnickewerf*, door de Markers bij verkorting *Me-korf* of *Me-kurf*, geheeten, de grootste en voornaamste. Zij onderscheidt zich van de overige buurten, door eene meer geregeldte bebouwing en door betere bestrating. Vroeger was zij in het geheel niet bestraat, lagen er slechts hier en daar eenige planken, en was het, vooral gedurende den winter, bijna ondoenlijk, zonder laarzen, deze buurt door te gaan.

Over het algemeen is de toestand der wegen of paden, sedert de laatste jaren, veel verbeterd, en jaarlijks worden door de bemoeijingen van het tegenwoordig *Plaatselijk Bestuur*, de noodige middelen aangewend, om deze meer en meer te verbeteren, zoodat er nu reeds, voor het grootste gedeelte, goed bestrate voetpaden zijn, waar men voor weinige jaren nog bijna onbruikbare kleiwegen vondt.

De *Kerkbuurt* is op eene heuvel gelegen, die zich ter hoogte van 6 à 8 voeten, boven het land verheft.—Ook de overige Buurten zijn op dusdanige Heuvels aangelegd, ten einde daardoor zooveel mogelijk van den last des waters bevrijd te blijven.

Op bovengenoemde Buurt staan de voornaamste gebouwen, zoo als: de Kerk, het School- en Raadhuis, de Pastorie enz. op welke wij nader zullen terug komen.

Op ongeveer tien minuten gaans van de *Kerkbuurt* liggen de *Nieuwe Buurten*, welke eigenlijk uit drie afzonderlijke, naast elkander liggende heuvels bestaan. Zuidwaarts van deze ligt de *Kets*, zijnde eene buurt, waarlangs het kanaal loopt, en die slechts uit een zestal huizen bestaat.

Noordwestwaarts van deze buurt, en slechts weinige schreden van de *Nieuwe Buurten*, ligt aan de Haven, de *Havenbuurt*, alwaar men, benevens eene woning voor den Opzigt van den Waterstaat, en eene directie-keet, de reeds vroeger gemelde Tanerij en Zeilmakerij vindt.

Vóór weinige jaren bestonden hier ook eene Scheepstimmerwerf en Smederij.—Thans zijn deze vernietigd.

Zuidoostelijk van de *Kerkbuurt* liggen de vier overige buurten des Eilands, n.l. de *Witte Werf*, *Groote Werf*, *Rozenwerf* en *Moeniswerf*, welke te zamen, op Marken den naam van de *Zereide*, dragen, en waarvan het *Zereiderpad* zijnen naam ontleent.

Van deze Werven is weinig meer te zeggen, dan dat op de laatstgenoemde, op *Moenswerf*, eene *Arm-inrigting* gevonden wordt, die der Diaconie toebehoort, en waarin zulke behoeftige Eilanders worden verzorgd, die lidmaten zijn der Hervormde Gemeente. Ook op de *Kerkuurt* staat eene *liefdadige inrigting*, het *Armhuis*, geheeten; in hetzelfde worden zoodanige armen verpleegd, die ten laste der *Algemeene armen* zijn.

[15]

Behalve de beide genoemde inrigtingen verdienen, nog gemeld te worden:

a. *De Haven*. Deze, aangelegd in het jaar 1837, ligt in het Noordwestelijk deel des Eilands, omtrent 10 minuten gaans van de Kerkuurt verwijderd, en is de gewone landings-, los- en ladingsplaats. Zij heeft bij eene lengte van 75 Ned. Ellen, eene breedte van 40 Ned. Ellen, en is omgeven met eenen dijk, die aan de havenzijde van eene stevige schoeijing en gording voorzien is. Door de gedurige vermeerdering van het aantal botters, is zij thans echter al te bekrompen geworden, zoodat men in 1853, een begin gemaakt heeft, met het graven eener tweede Havenkom, van gelijke grootte als de eerste, en die thans (1854) met deze, tot één geheel zal vereenigd worden. Behalve deze haven, is er ook eene afzonderlijke ligplaats voor de haringschuiten, de *Kolk* genaamd, en die als eenen regterarm der Havenkom kan beschouwd worden.

De geheele inrigting der Haven, kan zeer doelmatig genoemd worden, en zij onderscheidt zich, door haren geheelen aanleg, gunstig van vele andere visschershavens.—Het eenige waarop, vooral door vreemde Schippers, aanmerking wordt gemaakt, is de naauwe ingang der Haven; doch het schijnt, dat men deze niet wel kan vergrooten, zonder daardoor, in de haven zelve, last te lijden, van eenen al te grooten golfslag, die, vooral met harden Noordwestelijken wind, van belang is.

[16]

Vroeger bestonden er op verschillende plaatsen van het Eiland, tusschen de buitendijks liggende, rietlanden, inhammen of kreeken, visschershavens genaamd, doch van tijd tot tijd, zijn deze door afspoeling, voor het grootste gedeelte verdwenen. Op dezen oogenblik bestaan er nog drie.

b. *De Begraafplaats*. Deze is, na de slooping der Oude Kerk, in 1845 aangelegd op eene, sedert 1808 verlaten Buurt, *Altena* genaamd, en ligt omstreeks 5 à 6 minuten gaans, westwaarts van de Kerkuurt verwijderd. Zij is zeer doelmatig ingerigt, als zijnde haren grondslag boven den beganen grond geheel water vrij. Zij heeft eene ovaalvormige gedaante, die in eene afhellende rigting is opgetrokken, terwijl de toegang tot dezelve, door eene omgegraven sloot en een' poort, van den publieken weg is afgescheiden.

c. *De Pastorie*, gebouwd in 1840, is een fiksche steenen huis, hetwelk het voorkomen der Kerkuurt inderdaad tot sieraad verstrekt. Bij dezelve staan de eenigste vruchtboomen die men op het gansche Eiland aantreft.

Behalve deze, zijn er tegenover de Pastorie, op het zoogenaamde Erf, ook eenige wilgenboomen, die dus als zoo vele bewijzen dáár staan, dat het gevoelen, alsof op Marken geene boomen *kunnen* groeijen, faalt.

d. Slechts eenige schreden van de Pastorie staat de *Kerk*. Deze, ofschoon eerst sedert 1846 geheel nieuw opgebouwd, heeft, voor zoo veel haar uiterlijk aangaat, wel geen onbehagelijk voorkomen, doch zij voldoet geenszins aan de verwachting der Gemeente, naardien zij op verscheidene plaatsen zoodanig lekt, dat eene groote en kostbare reparatie, vooral aan de kap, eerlang plaats moet hebben.

e. en f. *De School en het Raadhuis*, vormen te zamen één kruisgebouw. Beide, in 1850 opgerigt, hebben eenen modernen vorm, terwijl de inrigting, zoo van het eene als van het andere, allezints doelmatig kan genoemd worden.

[17]

Jammer echter is het, dat het schoollocaal voor het aantal schoolpligtige kinderen, dat thans 180 à 190 bedraagt, te bekrompen is. De plaatselijke gesteldheid van het terrein, gedoogde echter geenen grooteren aanleg.

g. Afgescheiden van de overige buurten, en op een half uur afstands van de *Kerkuurt* staat de *Vuurtoren*, gebouwd in 1839. Het is in zijne soort een fraai, en bij uitstek net ingerigt gebouw, voorzien van een zeer sterk schitterend⁴ kunstlicht. Hieraan is verbonden des lichtstokers woning.

[18]

1 Marken telt thans 950 inwoners, die allen de H. Godsdienst belijden.

2 Deze bewering is echter onjuist. Immers, wat aangaat de *verzakking*, zoo merken wij aan, dat *dezelve* alleen van toepassing kan zijn, op nieuw aan te leggen dijken, naardien de bodem van Marken bestaat uit eene laag *klei*, en eene laag *veen*, gevolgd door eene weeke specie, *derrie* genaamd. Onder deze laatste stof ligt het *vaste zand*. Zoo lang nu de dijk, en het veen, niet door deze derrie zijn heengezonken tot op het vaste zand, is verzakking steeds noodzakelijk. De Markerdijk heeft echter die verzakking reeds ondergaan, en zou dus de noodige zwaarte tot een 2 el's hoogte zeer wel kunnen dragen.—Bewijzen daarvoor zijn zichtbaar in de terpen waarop de buurten zijn gebouwd, die zelfs hooger dan 2 el boven A. P. gelegen, en aan geene verzakking onderhevig zijn, en toch zijn deze daarenboven nog bebouwd. Ook de begraafplaats, die ruim 2 el hoog is, is sedert haren aanleg, *niets verzakt*. Van hoe groot belang het voor de ingezetenen zoude zijn, indien den dijk de noodige hoogte hadde, om van het water bevrijd te blijven, is op te maken uit de Bijlage, die wij op pag. 24 hebben neêrgesteld.

3 Gelijk overal, zijn ook op Marken, de opbrengsten der landerijen zeer toegenomen.

4 Van den tweeden rang.

DE BEWONERS VAN HET EILAND MARKEN.

De *Markers* worden, ofschoon zeer ten onregte, veelal voor een dom slag van menschen aangezien. Van waar deze valsche beschouwing haren grond ontleent, dit erkennen wij niet te weten, want, bij eene meer gezette beschouwing dezer lieden, en uit den dagelijkschen omgang met velen derzelve, blijkt ons juist het tegenovergestelde.—Of zou men dwaas genoeg kunnen zijn, om, welligt uit hunne eigenaardige kleederdragt, en uit hunne, hier alleen inheemsche, gewoonten, dit ongunstig besluit af te leiden: „*Markers zijn dom en onbeschaafd?*” Dit mogen wij niet aannemen.

Wij zullen in deze korte schets ons bepalen met eenige voornamen, algemeene eigenschappen dezer Visschers op te geven. Daarna oordeele de lezer in hoeverre de beschuldiging gegrond zij, dat deze Eilanders als dom en onbeschaafd verdienen te worden aangemerkt.

1^e. Misbruikers van sterken drank, worden onder deze Eilanders niet gevonden, hetgeen daarom te meer verwondering baart, en te meer verdient geprezen te worden, dewijl zij in hun bedrijf, met vele en aanhoudende moeilijkheden en ontberingen, te *kampen* hebben.

Wel wordt er jenever, brandewijn en anijs gedronken, doch dit heeft slechts bij bijzondere gelegenheden plaats, zoo als bij Bruiloften, Nieuwjaar, bij de terugkomst der Stuurlieden, enz., en dan nog wel in zulk eene geringe hoeveelheid, dat het gansche verbruik van sterken drank s' jaarlijks slechts eenige weinige kannen bedraagt.

[19]

2^e. Ten aanzien van de zindelijkheid der Markers wordt meermalen een ongunstig oordeel geveld, en is er wel eens aangemerkt dat deze „veel, zeer veel te wenschen overlaat.”

Wij meenen nochtans, ter voorziening in die aanmerking, wederkeerig te kunnen aanmerken, dat, evenzeer als de reinheid van Broek in *Waterland* vergroot wordt, ook de onzindelijkheid der Markers meer in *naam*, dan wel in de *daad* bestaat.

't Is waar, dit moeten wij erkennen, ook op Marken zijn huisgezinnen aan te wijzen, waarin men te vergeefs naar eenig spoor van reiniging zoeken zal. Doch, waar vindt men de zulken niet? Wie wijst ons eene gemeente aan, waarin geene huisgezinnen worden gevonden, waarin ten deze opzichte, geene aanmerkingen zoude zijn te maken?

Over het algemeen echter, kan noch mag Marken van onzindelijkheid beschuldigd worden, ten zij men welligt, de onreinheid der wegen bedoele, gedurende den winter of bij regenachtig weder.

Als bewijzen van het door ons gezegde, meenen wij te mogen wijzen op den toestand der vaartuigen. En inderdaad, deze is eenig en voorbeeldig te noemen. Het voorkomen der botters en schuiten, zoo als zij dáár, en vooral op Zon- en Feestdagen in de haven liggen, heeft meer overeenkomst met eene vloot van pleiziervaartuigen, dan wel van eene vloot van visschersschuiten, die, ook bij storm en onweder, zee bouwen, en te vergeefs zal er naar slechts één vaartuig worden gezocht, waarvan met grond gezegd zoude kunnen worden, dat er iets op valt aan te merken, hetwelk tegen orde en reinheid zondigt; en toch is alleen aan *mannen* die zorg opgedragen.

Het zal dus wel geen breedvoerig betoog behoeven, om onze lezers te overtuigen, dat daar, waar de *mannen* zóó rein en zóó keurig op het *hunne* zijn, de *vrouwen* (en dit ligt in den aard der zaak opgesloten) vooral geene mindere reinheid, of minder zorg, op het *hare* aan den dag zullen leggen. Men houde hierbij echter in het oog, dat de meestal zeer bekrompene behuizing, het bij velen groot getal kinderen, de ontbering van de hulp eener dienstbode, als ook de plaatselijke gesteldheid zelve, als zoo vele oorzaken zijn aan te merken, die de zindelijkheid der huismoeders bemoeijelijken, tegenwerken en minder doen uitkomen, dan zulks veelal aan den vasten wal het geval is.

[20]

3^e. Ook ten opzichte van hunnen ijver in hun beroep, leeren wij de Markers van geene ongunstige zijde kennen. Immers van hun vroegste jeugd af aan, tot zelfs in vergevorderden ouderdom, zijn zij onafgebroken bezig in hun beroep, en dat zoowel in den barren winter als in de zachte lente en warmen zomer.

Mannen, jongelingen, knapen, ja zelfs grijsaards, bevinden zich steeds, bij vaarbaar weêr, ter zee, en komen zij, voor zoo veel de botterlieden aangaat, slechts eenmaal per week, en wel des Zaturdags, te huis, terwijl zij dan, wanneer er geene gelegenheid ter

uitoefening van hun bedrijf bestaat, hunnen tijd besteden tot het vervaardigen en herstellen van de noodige netten en het onderhouden van hunnen vaartuigen. Aan de vrouwen is, behalve de gewone huisselijke werkzaamheden, de zorg opgedragen, voor de opvoeding der kinderen, die meestal voor het grootste gedeelte door de vaders niet kan worden waargenomen. Hun dagelijksch afzijn is hiervan de oorzaak. Voorts behoort de vervaardiging van alle noodige kleedingstukken, ook van die der mannen, tot der vrouwen werkkring, terwijl zij tevens den hooibouw waarnemen, en het noodige garen spinnen voor het vischwand.

4^e. Het is eene erkende waarheid, dat deze Eilandbewoners, in hooge mate, zuinig zijn, op hunne bezittingen en inkomsten. Slechts zeer weinigen zijn hiervan uitgezonderd. Van daar is het, dat deze Gemeente, in vergelijking van andere Visschersplaatsen, meer welvarend en meer bemiddeld is, dan vele andere. Een bewijs hiervoor, meenen wij te kunnen vinden in de plaatselijke armoede. Voor vele andere gemeenten toch, worden jaarlijks, en bij herhaling, liefdegaven opgevraagd ten behoeve der vele noodlijdende ingezetenen, terwijl ten behoeve der Markers nooit iets, het minste zelfs niet, wordt gevraagd. En nogthans ondervinden ook deze, in gelijke mate als andere visschers, het nadeelige en schadelijke, hetwelk, zoo door mislukte visscherij als door vroeg invallende winters, wordt te weeg gebracht.

5^e. Ook de belezenheid der Markers pleit ten gunste voor hun zedelijk karakter; want de kennis van vele zaken, inzonderheid der Vaderlandsche Geschiedenis, Aardrijkskunde en Rekenkunst betreffende, bewijzen eenen weetgierigen aard en lust tot nuttige bezigheid.

Ook het getrouw bezoeken der school, getuigt, dat zij verstandelijke ontwikkeling op prijs stellen; van de 190 à 200 schoolpligtige kinderen, (wier schoolpligtigheid van het 5e tot het 14e jaar ingesloten duurt,) komen er gemiddeld ruim 160 ter school. Eindelijk, diegenen der Markers, welke zich op de beoefening van andere vakken hebben toegelegd, zijn daarin allen naar wensch geslaagd, en toonen zij nog dagelijks, dat zij in hunne betrekking zijn wat zij moeten zijn.

6^e. Even gunstig leeren wij deze Eilanders kennen in hun huisselijk leven. Bescheidenheid en onderlinge liefde wonen steeds bij hen in, en indien ons gevraagd werd, of wij voorbeelden kennen van huisselijke tweedragt, zoo zouden wij daarop ontkennend moeten antwoorden.¹

7^e. Eindelijk, in den omgang doen de Markers zich als eenvoudige lieden kennen, in zoo verre namelijk, deze eenvoudigheid betrekking heeft op hunne wijze van voorkomen. Zij zwijgen liever, dan te spreken over zaken waarvan zij geene kennis hebben, terwijl datgene wat zij spreken, doorgaans goed ter snede komt.

Over het algemeen stellen zij een levendig belang in al wat Godsdienstig is, en getuigt hun oordeel over, en hunne bekendheid met vele zaken dienaangaande, dat zij meer dan oppervlakkig bekend zijn, met vele Godsdienstige en zedelijke werken.

Wij voegen hierbij nog de volgende bijzonderheden, waarmede wij deze *schets* zullen besluiten.

Vooreerst, hunne *huisselijke inrigting*. Deze is, na den noodlottigen watervloed van 1825, die overigens op Marken weinig schade heeft aangebragt, over het geheel zeer bekrompen geworden, en onderscheidt zich voornamelijk door het gemis van schoorsteenen. De meeste woningen bestaan uit één woonvertrek, dat mede tot slaapkamer, keuken en bergplaats voor de visschersgereedschappen dient. De haard of vuurplaats vindt men doorgaans voor het grootste raam, en bestaat uit een' plaat, die omgeven is met eene rei gewone vloertegels of witte marmeren steenen; bij deze plaat staat een kleiner, in den grond bevestigd, stuk plaatijzer, waartegen het vuur wordt aangelegd. Vlak voor deze haard staat de tafel, waarbij veelal eenige zeer lage stoelen. Een gat boven in het dak, *de kist* genaamd, trekt de rook regt op, die zich verder boven in het huis, alwaar het vischwand geborgen is, verspreid, en waardoor men dus beneden weinig of geen hinder lijdt van den rook.

De woningen der *Markers* zijn voor het grootste gedeelte inwendig niet geverwd, maar worden eenige malen 's jaars schoongemaakt en met zuiver krijt wit bestreken. Behalve de woonkamer hebben sommigen nog een afzonderlijk vertrekje, dat tot een zoogenaamd pronkkamertje dient, en waarin het beste huisraad en de kleederen bewaard wordt.

Deze huisselijke inrigting is bij verreweg de meeste Markers dezelfde; slechts een dertigtal woningen zijn er, waarin men eenen schoorsteen aantreft.

Ten tweede. Ook *de Kleederdragt* der Markers is eenig en bijzonder. Dezelve is een overblijfsel van den zoogenaamden Spaanschen tijd, en nog op de huidige dag, zegt men, dat de kleeding der landlieden in Andalusië, veel met die der Markers overeenkomt. Zij bestaat zowel bij de vrouwen als bij de mannen, voor het grootste gedeelte uit wollen stoffen, zoo als baai, duffel, bever enz., en is bij allen, zoo bij behoeftigen als meer gegoeden en rijken, dezelfde. Het eenige teeken van meerdere gegoedheid of welvaren is een tweetal knopen, die zij in de kraag of boord van het hemd dragen; de gegoedsten bezitten gouden, anderen zilveren. Eigenlijk onderscheid van rang of stand is er niet zichtbaar.

Ofschoon er onder de Markers geene eigenlijke mode bestaat, zoo heeft nogthans het gebruik de verwisseling der kleederdragt aan eenige vaste regels gebonden. Zoo wil het gebruik, dat op kermis, bij bruiloften, in bruidsdagen enz. de gewone kleeding plaats make voor andere tooisels, die of alléén op kermis, of alléén bij bruiloften, of alléén in bruidsdagen enz. gebruikt mogen worden.

Ten derde. Alhoewel op Marken de uitspraak onzer taal vrij goed is, zoo bezigt men er toch verscheidene woorden, die minder algemeen verstaan worden. De voornaamste van deze zijn:

het woord	<i>bappe</i>	voor:	grootvader,
„ „	<i>noom</i>	„	oom,
„ „	<i>tutte</i>	„	zuster,
„ „	<i>bort</i>	„	borst,
„ „	<i>zeert</i>	„	pijn
„ „	<i>schelig</i>	„	leelijk,
„ „	<i>bas</i>	„	mooi, (aangedaan),
„ „	<i>kniesse</i>	„	knieën,
„ „	<i>gank</i>	„	haastig,
„ „	<i>vider</i>	„	emmer,

enz. terwijl zij, even als de Zeeuwen, de *h* dáár noemen waar zij niet, en dezelve weglaten dáár waar zij al genoemd moet worden.

¹ Echtscheidingen hebben hier zeer zelden plaats: sedert onheugelijke jaren kent men er slechts ééne—doch onwettig. Het aantal onwettige geboorten bedraagt in de 20 jaren nauwelijks één.

BIJLAGE.

De landerijen op Marken, (zij behooren allen aan de bewoners,) beslaan te zamen ruim 295 bunders. Hiervan gaat af, voor bebouwde eigendommen, dijk, rietland en water, 70 bunders. Van de overige 225 bunders, worden 25 bunders als weiland gebruikt, zoo dat de vlakke inhoud der hooivelden, p.m. 200 bunders bedraagt. De oogst van deze velden belooft 's jaarlijks p.m. f 10,000.

Op deze 200 bunders, zou men (indien men geene overstrooming te duchten had,) ruim 3000 schapen kunnen houden. Stelt men nu de gemiddelde opbrengst van ieder schaap op f 10, dan zou men een kapitaal verkrijgen van f 30,000, hetgeen dus voor de ingezetenen van Marken, eene winst van f 20,000 zoude opbrengen.

Dat dit gunstig resultaat, in het belang der Markers, spoedig mogt verkregen worden, is de wensch van

DEN SCHRIJVER.

COLOFON

Beschikbaarheid

Dit eBoek is voor kosteloos gebruik door iedereen overal, met vrijwel geen beperkingen van welke soort dan ook. U mag het kopiëren, weggeven of hergebruiken onder de voorwaarden van de [Project Gutenberg Licentie](#) bij dit eBoek of on-line op www.gutenberg.org.

Dit eBoek is geproduceerd door het on-line gedistribueerd correctie team op www.pgdp.net.

Codering

Dit boek is weergegeven in oorspronkelijke schrijfwijze. Afgebroken woorden aan het einde van de regel zijn stilzweigend hersteld. Kennelijke zeffooten in het origineel zijn verbeterd. Deze verbeteringen zijn aangegeven in de colofon aan het einde van dit boek.

Documentgeschiedenis

2013-12-19 Begonnen.

Externe Referenties

Dit Project Gutenberg eBook bevat externe referenties. Het kan zijn dat deze links voor u niet werken.

Verbeteringen

De volgende verbeteringen zijn aangebracht in de tekst:

Bladzijde	Bron	Verbetering
II	[Niet in bron]	"
1	Storvloeden	Stormvloeden
8	,	.
12	uitnemenheid	uitnemendheid
15	.	,
18	kampeu	kampen
23	eenigste	eenige

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HET EILAND MARKEN EN ZIJNE BEWONERS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.